

Een bibliotheek voor patiënten

WILLEMEN AVENARIUS*, VERA DE RU* EN
PROF. DR. G. J. BREMER**

Reeds verschillende malen is in dit tijdschrift een ontwerp gepubliceerd voor een patiëntenbibliotheek. Deze vijfde versie verschilt in zoverre van de voorafgaande, dat alle titels voorzien zijn van een beoordeling, zodat de lezer zich snel kan oriënteren. Bovendien wordt een advies gegeven voor een goed bruikbaar uitleensysteem. De lijst omvat zestig boeken, de totale prijs bedraagt f 900,-.

Beoordelingscriteria

Om tot een objectieve beoordeling van de boeken te komen, hebben wij een lijst met tien criteria opgesteld, waaraan de boeken zijn getoetst; dit zijn:

- medische inhoud (MI);
- gegeven informatie (GI);
- leesbaarheid (Le);
- meelevendheid (Me);
- volledigheid (Vo);
- maatschappelijke relevantie (MR);
- uitvoering (Ui);
- gidsfunctie (Gi);
- taalfouten (Ta);

Medische inhoud. Wordt in het boek goede medische informatie gegeven? Dit onderzochten wij door te kijken wie het boek geschreven heeft (bijvoorbeeld een arts, een verpleegster) en vervolgens door het boek globaal te beoordelen: (inhoud, opbouw van het boek, samenvatting, komt de titel overeen met de inhoud) en door het lezen van enkele belangrijke hoofdstukken. In twijfelgevallen vroegen wij advies aan anderen.

Gegeven informatie. Hoe wordt de medische informatie in het boek gepresenteerd? Wij keken hierbij naar duidelijkheid, te veel of te weinig details, hoeveelheid, overzichtelijkheid, moeilijke woorden. Verder ook of er een verklarende woordenlijst en/of register aanwezig was.

Leesbaarheid. Tussen het opleidingsniveau van de lezer en de moeilijkheids-

graad van een tekst bestaat een relatie (zie voor het opleidingsniveau van de Nederlandse bevolking de *tabel*). Omdat de boeken aangepast moeten zijn aan het opleidingsniveau van de patiënt hebben wij ze getest op leesbaarheid. Over dit onderwerp vindt in vakkringen nog veel discussie plaats; wij hebben de meest geaccepteerde onderzoeksmethoden toegepast (*Van der Werff; Griffioen*).

Wat verstaat men onder leesbaarheid? Volgens Van Dale is dit de geschiktheid van een boek om gelezen te worden. Deze geschiktheid kan men aan de hand van het leesgemak en het abstractieniveau bepalen:

- Ten aanzien van het leesgemak gaat men ervan uit, dat boeken met korte zinnen en weinig lettergrepen tellende woorden gemakkelijker te lezen zijn, dan boeken met lange zinnen en veel lettergrepen tellende woorden. Om dit uit te drukken in getallen, bepaalt men

Tabel 1. Het opleidingsniveau van de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder (percentages).

Niveau	Mannen	Vrouwen
Basisonderwijs	35	44
Uitgebreid lager onderwijs (lager beroepsonderwijs, mavo)	28	22
Middelbaar onderwijs (havo, middelbaar beroepsonderwijs)	7	8
Semi-hoger en hoger onderwijs (vwo, hbo, universiteit)	6	3
Onbekend of nog dagonderwijs volgend	24	23

Bron: Veertiende algemene volkstelling 1971, Centraal Bureau voor de Statistiek.

Tabel 2. Opleidingsniveau, maximale gemiddelde zinslengte, maximale gemiddelde woordlengte en waardering.

Niveau	Maximale gemiddelde zinslengte	Maximale gemiddelde woordlengte	Waardering
Basis	10,0	1,48	3
Uitgebreid lager	15,0	1,57	2
Middelbaar	22,0	1,72	1
Semi-hoger en hoger	26,0	1,96	0

Bron: *Van der Werff*.

enerzijds de gemiddelde zinslengte (dat wil zeggen men deelt het aantal woorden van een tevoren bepaald gedeelte van de tekst door het aantal zinnen wat hierin voorkomt) en anderzijds de gemiddelde woordlengte (waarbij men het aantal lettergrepen van hetzelfde gedeelte van de tekst deelt door het aantal woorden dat al geteld is bij de gemiddelde zinslengte). Vervolgens vergeleken wij de zo verkregen getallen met de tabel uit *Van der Werff*, aangepast aan de huidige school- en opleidingssystemen (*tabel 2*).

- Het abstractieniveau wordt bepaald, omdat abstract geschreven boeken moeilijker zijn te lezen, dan boeken die concreet zijn geschreven. Bij het bepalen van het abstractieniveau gaat men ervan uit dat zinnen met veel persoonsvormen en veel bepalende lidwoorden met zelfstandige naamwoorden een tekst concreter maken; verder dat een tekst abstracter wordt, wanneer men veel zelfstandige naamwoorden gebruikt met uitgangen zoals -ing, -heid, -schap. Zie voor nadere gegevens *Griffioen*, 161.

Meleevendheid. Houdt het boek rekening met de gevoelens van de lezer? Dit toetsen wij aan het menselijk element. Hiervoor zijn in de literatuur geen criteria te vinden; wel is vastgesteld dat concrete personen, de u/jij-vorm, vraag- en uitroeptekens, eigen reacties, dialoog, anecdotes en voorbeelden een tekst menselijker maken. Verder gingen wij op ons eigen oordeel af.

Volledigheid. Behandelt het boek het onderwerp volledig of zijn er belangrijke aspecten van het onderwerp niet ter sprake gebracht?

Maatschappelijke relevantie. Schenkt het boek voldoende aandacht aan de structuren van de Nederlandse samenleving en aan de Nederlandse voorzieningen? Hierop werd vooral gelet bij vertaalde werken.

* Medisch student.

** Hoogleraar huisartsgeneeskunde Rijksuniversiteit Groningen, destijds lector huisartsgeneeskunde Rijksuniversiteit Leiden.

Uitvoering. Hoe is de uitvoering van het boek, ziet het boek er „smakelijk” uit? Gelet werd op: bindwerk, lettertype, lettergrootte, lay-out, illustraties, tabellen en grafieken, drukfouten.

Gidsfunctie. Helpt het boek de lezer verder op weg; wordt er naar adressen of andere literatuur verwezen?

Taalfouten. Zijn er veel/weinig taalfou-

ten? Zijn er veel foutieve zinsconstructies?

Prijs. We berekenden de prijs per pagina, waarbij we wel rekening hielden met kleurendruk en/of foto's. We probeerden de prijs onder de twintig gulden te houden. Verder hielden we rekening met de uitvoering.

In hoeverre de boeken voldeden aan de

verschillende criteria, werd uitgedrukt met de volgende codes:

3: goed, volledig, veel, literatuur en adressen. Dat wil zeggen ten aanzien van dit punt voldoet het boek goed.

2: matig, wel wat, literatuur of adressen: ten aanzien van dit punt valt er iets te verbeteren.

1: slecht, weinig, onvolledig, geen literatuur of adressen: ten aanzien van dit punt voldoet het boek niet.

Titels	MI	GI	Le	Me	Vo	MR	Ui	Gi	Ta	Pr
1 Voor zieken en gehandicapten en hun omgeving										
<i>Opgenomen in de patiëntenbibliotheek</i>										
Blair Macaulay, D. Allergie. <i>Meulenhoff, Amsterdam, 1977; 117 bladzijden, prijs f 25,-.</i>	3	3	1	1	3	3	3	1	3	1
Bock, K. D. Medische raadgever voor hoge bloeddruk patiënten. <i>Hollandia, Baarn, 1978; 93 bladzijden, prijs f 19,50.</i>	3	2	0	2	3	3	2	1	3	1
Halhuber, C. en M. J. Halhuber. Spreekuur thuis: Hartinfarct. <i>Elsevier, Amsterdam, 1978; 132 bladzijden, prijs f 14,90.</i>	3	3	1	3	2	3	3	3	3	3
Lance, J. W. Hoofdpijn oorzaken en bestrijding. <i>Bosch & Keuning, Baarn, 1977; 189 bladzijden, prijs f 19,90.</i>	3	2	1	3	3	3	1	1	3	3
Mehnert, H. en E. Standl. Medische raadgever voor diabeten. <i>Hollandia, Baarn, 1976; 167 bladzijden, prijs f 19,50.</i>	3	3	1	2	3	3	2	2	3	3
Schein, C. J. Operatieve ingrepen. Antwoorden op vragen van patiënten. <i>Meulenhoff, Amsterdam, 1976; 254 bladzijden, prijs f 32,50.</i>	3	3	1	2	3	3	2	1	1	3
Schut-van Woerden, O. Ziekenverzorging thuis. <i>De Tijdstroom, Lochem, 1972; 176 bladzijden, prijs f 15,75.</i>	3	3	2	3	3	2	3	2	3	3
Scott, D. Epilepsie en hoe er mee te leven. <i>Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam, 1975; 218 bladzijden, prijs f 29,50.</i>	3	2	1	3	3	3	2	3	3	2
Wolffers, I. Kanker. <i>Ambo, Baarn, 1978; 132 bladzijden, prijs f 14,-. (Afen toe erg cru)</i>	3	2	1	1	3	3	2	2	3	3
Wolffers, I. Patiëntenboek. <i>Bert Bakker, Amsterdam, 1978; 214 bladzijden, prijs f 23,50. (Een wegwijzer door de gezondheidszorg)</i>	3	3	2	3	3	3	2	2	2	3
Wullink, F. H. Raadgever voor mensen met spataderen, aderontstekingen, trombose, open benen, aambeien. <i>Stafleu, Leiden, 1976; 85 bladzijden, prijs f 20,75.</i>	3	3	1	3	3	3	3	1	3	1
Zauner, R. en A. Göb. Spreekuur thuis: Rugklachten. <i>Elsevier, Amsterdam, 1978; 122 bladzijden, prijs f 14,90. (Erg moeilijk)</i>	3	2	1	1	3	3	3	2	3	2
<i>Aan te raden aan patiënten, eventueel op te nemen in de bibliotheek</i>										
Bruijn, M. Pas mode aan. Kledingtips voor handicaps. <i>Callenbach, Nijkerk, 1978; prijs f 16,90.</i>										
<i>Niet opgenomen in de patiëntenbibliotheek</i>										
Bloom, A. Suikerziekte en hoe er mee te leven. <i>Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam, 1974; 176 bladzijden, prijs f 25,-.</i>	3	1	1	2	3	1	1	2	3	2
Bouricius, B. Hoe overleef ik mijn dokter. <i>Kosmos, Amsterdam, 1979; 207 bladzijden, prijs f 25,-.</i>	3	2	2	2	3	3	2	1	3	3
Gould, H. Hoofdpijn en gezondheid. <i>Meulenhoff, Amsterdam, 1976; 128 bladzijden, prijs f 26,-.</i>	3	2	1	3	2	3	2	1	3	1
Miller, R. A. Leven met een hartinfarct. <i>Meulenhoff, Amsterdam, 1977; 206 bladzijden, prijs f 29,50.</i>	3	2	0	2	2	2	1	1	3	2
Mol, W. Moeilijke voeten. <i>Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam, 1972; 156 bladzijden, prijs f 48,50. (Meer voor artsen)</i>	3	2	1	3	3	3	3	2	3	1
Nienhuis, R. L. F. en A. M. L. Gootjes. Leven met reuma. <i>Van Gorcum, Assen, 1977; 140 bladzijden, prijs f 19,50.</i>	3	1	1	2	3	3	2	3	3	2
Shaw, C. R. en A. Clark Griffin. Leven met kanker. <i>Meulenhoff, Amsterdam, 1976; 192 bladzijden, prijs f 29,50. (In romanvorm)</i>	3	2	1	2	3	2	1	1	3	2

Titels	MI	GI	Le	Me	Vo	MR	Ui	Gi	Ta	Pr
Tirala, L. G. Ademhalingstherapie bij ziekten van hart en bloedvaten, hoge en lage bloeddruk. <i>De Driehoek, Amsterdam</i> , 1975; 152 bladzijden, prijs f 17,90.	3	1	0	1	3	2	2	1	2	3
Troch, C. Van vallende ziekte tot epilepsieën. <i>De Standaard, Etten-Leur</i> , 1975; 338 bladzijden, prijs f 30,50.	3	2	1	3	3	3	1	2	3	3
Voorhorst, R. Over astma, bronchitis, allergie. <i>Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam</i> , 1975; 207 bladzijden, prijs f 25,50.	3	1	0	1	3	2	1	2	3	2
2 Zieke en gehandicapte kinderen										
<i>Opgenomen in de patiëntenbibliotheek</i>										
Blankenagel, A. e.a. Hulp aan visueel gehandicapte kinderen. <i>Callenbach, Nijkerk</i> , 1978; 143 bladzijden, prijs f 18,50.	3	3	1	2	3	3	2	2	3	3
Egg, M. Ons kind is anders. <i>De Bussy, Amsterdam</i> , 1971; 216 bladzijden, prijs f 24,50. (Wegwijzer voor ouders en verzorgers van geestelijk gehandicapte kinderen)	3	3	1	3	3	3	2	2	3	3
Jackson, Ch. A., M. la Frenais en B. van Zijderveld. Er is iets mis met mijn kind. <i>Callenbach, Nijkerk</i> , 1976; 85 bladzijden, prijs f 10,-. (Over herkenning en opvoeding van het geestelijk gehandicapte kind)	3	3	1	3	3	3	2	2	3	3
Mali, L. Het hebben van een kind met een handicap. <i>De Tijdstroom, Lochem</i> , 1978; 110 bladzijden, prijs f 16,-.	3	2	1	3	3	3	3	2	3	2
Ruytenberg, B. Kunt u ons zeggen . . . De rechtspositie van geestelijk gehandicapten en hun ouders. <i>Callenbach, Nijkerk</i> , 1976; 104 bladzijden, prijs f 13,90.	3	2	1	3	3	3	2	3	3	2
Stengel, I. Spraakmoeilijkheden bij kinderen. <i>Callenbach, Nijkerk</i> , 1975; 143 bladzijden, prijs f 17,90.	3	2	1	1	3	3	2	2	3	2
Vergouwe, H. Naar het ziekenhuis. <i>Kosmos, Amsterdam</i> , 1972; 44 bladzijden, prijs f 8,25. (Voor kinderen over het verblijf in het ziekenhuis)	3	3	3	3	3	3	3	1	3	2
Wolffers, I. Doktertje spelen. <i>De Fontein, Baarn</i> , 1978; 75 bladzijden, prijs f 12,50. (Voor kinderen over ziektes, ziekenhuizen en ongelukken)	3	3	3	3	3	3	3	1	3	2
<i>Aan te raden aan patiënten, eventueel op te nemen in de bibliotheek</i>										
Finnie, N. R. Het spastische kind thuis. <i>Scheltema & Holkema, Amsterdam</i> , 1970; 188 bladzijden, prijs f 46,75. (Goed, maar erg duur)	3	3	2	3	3	3	3	3	3	1
Hal, L. van en W. Klein. Heb je al gewonnen, ja want ik doe mee. <i>Callenbach, Nijkerk</i> ; prijs f 15,-. (Over sport bij gehandicapten)										
Hoeven, J. van der. Scheel Engeltje. <i>Ploegsma, Amsterdam</i> , 1971; 127 bladzijden, prijs f 12,50. (Romanvorm over een mongooltje)	-	3	2	3	3	2	3	1	3	3
Larsen, H. Een jongen als Tom. <i>Vermande Zonen, IJmuiden/Amsterdam</i> , 1978; prijs f 8,50. (Over een geestelijk gehandicapt jongetje; voor kinderen. Veel foto's)										
Petersen, P. Sandra, een blind meisje. <i>Vermande Zonen, IJmuiden/Amsterdam</i> , 1978; prijs f 8,50. (Voor kinderen. Veel foto's)										
Postema, J. De tirannie van goeie bedoelingen. <i>Dinkeldruk, Oldenzaal</i> , 1979; 96 bladzijden, prijs f 9,90 + f 1,70 verzendkosten; te bestellen bij de Diabetes Vereniging Nederland. (Over de jeugd van een meisje met diabetes)	3	3	2	3	3	3	3	1	3	3
White, P. Mieke kan niet lopen. <i>Vermande Zonen, IJmuiden/Amsterdam</i> , 1978; prijs f 8,50. (Over een meisje met spina bifida; voor kinderen. Veel foto's)										
[Anoniem.] Clara en Emmie, twee dove zusjes. <i>Vermande Zonen, IJmuiden/Amsterdam</i> , 1978; prijs f 8,50. (Voor kinderen. Veel foto's)										
<i>Niet opgenomen in de patiëntenbibliotheek</i>										
Delacato, C. H. D. De volstrekt vreemde. <i>Meulenhoff, Amsterdam</i> , 1978; 192 bladzijden, prijs f 29,50. (Over het begrijpen van het autistische kind; moeilijk geschreven)	3	3	0	3	2	2	3	2	1	2
Ginkel, L. van. Antwoord van twee kanten. <i>Wijze Benedictus, Hilversum</i> , 1976; 95 bladzijden, prijs f 12,50. (Niet zo praktisch)	3	2	1	3	3	3	2	1	3	2
Goedman, M. H., M. G. H. de Haan en H. Koster. De opvoeding van het geestelijk zwakke kind. <i>Callenbach, Nijkerk</i> , 1972; 135 bladzijden, prijs f 17,50. (Weinig meelevend en relatief duur)	3	2	1	2	3	3	2	3	3	2

Goedman, M. H. en H. Koster, Hoe moet ik verder met dit kind? <i>Callenbach, Nijkerk</i> , 1973; 167 bladzijden, prijs f 17,50. (Moeilijk en afstandelijk boek, zonder illustraties)	3	2	1	1	2	2	1	2	3	3
Lagos, J. C. Mijn kind heeft epilepsie. <i>Meulenhoff, Amsterdam</i> , 1979; 211 bladzijden, prijs f 25,-. (Voor ouders en verzorgers; veel te moeilijk; ook is het weinig meelevend)	3	2	0	2	3	3	2	3	3	3
Zoetmulder, L. Marc gaat naar het ziekenhuis. <i>De Tijdstroom, Lochem</i> , 1974; 29 bladzijden, prijs f 4,30. (De andere boekjes waren iets beter)	3	3	3	3	3	3	3	1	3	2

3 Speciaal voor de vrouw

Opgenomen in de patiëntenbibliotheek

Beugel, I. van der. Je staat er alleen voor. <i>Elsevier, Amsterdam</i> , 1974; 128 bladzijden, prijs f 13,50. (Voor vrouwen die hun partner verloren hebben)	3	3	1	2	3	3	3	3	3	3
Braam, W. en A. Leemhuis. 100 vragen over de menstruatie. <i>Spectrum, Utrecht/Antwerpen</i> , 1978; 144 bladzijden, prijs f 7,50.	3	3	1	2	3	3	2	1	3	3
Braam, W. en A. Leemhuis. 100 vragen over de overgang. <i>Spectrum, Utrecht/Antwerpen</i> , 1978; 134 bladzijden, prijs f 7,50.	3	3	1	2	3	3	2	2	3	3
Doomen, J. Heb je soms aanleiding gegeven? <i>Feministische uitgeverij Sara, Amsterdam</i> , 1978; 63 bladzijden, prijs f 8,50. (Over de rechtspositie van de vrouw bij verkrachting)	3	2	1	3	3	3	2	3	3	2
Jagt, M. C. van der en A. M. C. de Wit. 100 vragen over echtscheiding. <i>Spectrum, Utrecht/Antwerpen</i> , 1978; 124 bladzijden, prijs f 7,50.	3	3	1	3	3	3	2	2	3	3
Sluysmans, C. Vraag niet waarom. <i>Teleboek, Amsterdam</i> , 1975; 34 bladzijden, prijs f 12,50. (Roman over borst-amputatie)	3	2	2	3	2	3	2	1	3	1
Vrouwengezondheidscollectief Boston. Je lichaam, je leven. <i>Bert Bakker, Amsterdam</i> , 1979; 208 bladzijden, prijs f 17,25. (Over seksualiteit, relaties, zwangerschap, voorbehoedmiddelen, menopauze)	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3

4 Voor de aanstaande moeder

Opgenomen in de patiëntenbibliotheek

Brant, M. Babyboek. <i>Spectrum, Utrecht/Antwerpen</i> , 1978; 95 bladzijden, prijs f 8,95.	3	3	1	2	3	1	3	3	3	3
Dana, J. en S. Marion. 9 maanden blij. <i>Lannoo, Tiel/Utrecht</i> , 1972; 281 bladzijden, prijs f 20,-.	3	3	1	3	3	3	3	1	3	3
Koppius, P. W., M. Brandenburg en W. den Dulk. Moederschapszorg, zuigelingenzorg, kleuterzorg. <i>Wolters-Noordhoff, Groningen</i> ; 160 bladzijden, prijs f 6,50.	3	3	1	3	2	2	3	2	3	3
Leisen, E. en R. Sweering. De bevalling. <i>Stafleu, Leiden</i> , 1975; 38 bladzijden, prijs f 13,-. (Een fotoboek)	3	3	2	2	1	3	3	1	3	2

Niet opgenomen in de patiëntenbibliotheek

Kloosterman, G. J. Wordend moederschap. <i>De Tijdstroom, Lochem</i> , 1975; 130 bladzijden, prijs f 10,-. (Geeft foutieve informatie over anticonceptie)	2	3	1	2	3	3	2	1	3	3

5 Seksuele voorlichting en geboortenregeling

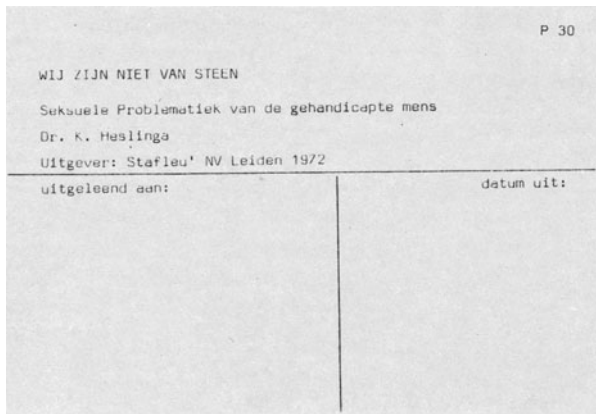
Opgenomen in de patiëntenbibliotheek

Buuren, H. van. Vrouwen die van vrouwen houden. <i>In den Toren, Baarn</i> , 1978; 255 bladzijden, prijs f 24,90	3	3	2	3	3	3	1	3	2	3
Claësson, B. H. Het vrije blijde vrijboek. <i>Bert Bakker, Den Haag</i> , 1974; 111 bladzijden, prijs f 18,25. (Seksuele voorlichting voor kinderen van 8-13 jaar)	3	3	3	3	3	3	3	1	3	2
Heslinga, K., A. M. C. M. Schellen en A. Verkuyl. Wij zijn niet van steen. Sexuele problematiek van de gehandicapte mens. <i>Stafleu, Leiden</i> , 1972; 212 bladzijden, prijs f 28,-. (Een erg moeilijk, maar open boek)	3	2	0	3	3	3	3	3	3	3
Moors-Mommers, M. C. T. Geboortenregeling. <i>Van Loghum Slaterus, Deventer</i> , 1978; 52 bladzijden, prijs f 7,50.	3	3	2	2	3	3	3	3	3	2
Neumann, H. H. en S. Simons. Het witte boekje voor de liefde. <i>Meulenhoff, Amsterdam</i> , 1976; 95 bladzijden, prijs f 12,50. (Over geslachtsziekten)	3	3	1	3	3	3	2	1	3	3

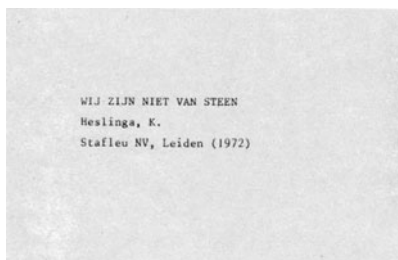
Titels	MI	GI	Le	Me	Vo	MR	Ui	Gi	Ta	Pr
Regt, W. de. Met seks moet je leren leven. <i>Kosmos, Amsterdam/Antwerpen</i> ; 103 bladzijden, prijs f 16,25. (Seksuele voorlichting voor kinderen van 13-18 jaar)	3	3	2	3	3	3	3	2	3	2
Zandvoort, W. J. F. Over het wel of niet krijgen van kinderen, en over opvoeding. <i>Meulenhoff, Amsterdam</i> , 1977; 94 bladzijden, prijs f 12,50.	3	3	1	2	3	3	3	3	3	3
<i>Aan te raden aan patiënten, eventueel op te nemen in de bibliotheek</i>										
Levie, L. H. Kunstmatige inseminatie bij de mens. <i>Stafleu, Leiden</i> ; 126 bladzijden, prijs f 20,75.	3	3	1	3	3	3	1	1	3	2
<i>Niet opgenomen in de patiëntenbibliotheek</i>										
Holt, J. G. H. Het getij. <i>Dekker & Van der Vegt, Utrecht</i> , 1966; 95 bladzijden, prijs f 8,75. (Verouderd en moeilijk, met onjuiste informatie)	1	1	0	2	2	2	2	1	3	3
Zijderveld, B. van en M. Sweere. Geestelijk gehandicapt, lichamelijk volwassen. <i>Callenbach, Nijkerk</i> , 1974; 117 bladzijden, prijs f 16,90. (Meer voor hulpverleners dan voor ouders)	3	1	1	2	3	3	2	2	3	2
6 Opvoeding										
<i>Opgenomen in de patiëntenbibliotheek</i>										
Fraiberg, S. H. De magische wereld van het kind. <i>Paul Brand, Bussum</i> , 1978; 271 bladzijden, prijs f 22,-. (Over kinderen tot 6 jaar)	3	2	1	2	3	2	2	1	3	3
Jolly, H. Kinderverzorging en opvoeding. <i>Spectrum, Utrecht/Antwerpen</i> , 1977; 653 bladzijden, prijs f 26,-. (Veel over het zieke kind)	3	3	1	3	2	3	2	1	3	3
Kohnstamm, R. Kind, kind. <i>Kosmos, Amsterdam/Antwerpen</i> , 1973; 127 bladzijden, prijs f 16,50. (Over praktische opvoedingssituaties)	3	3	2	3	3	3	3	1	3	2
<i>Niet opgenomen in de patiëntenbibliotheek:</i>										
Bladergroen, W. J. Lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van het kind. <i>Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam</i> , 1971; 192 bladzijden, prijs f 19,50. (Moeilijk, verouderd)	3	1	1	2	2	1	3	1	3	3
Frijling-Schreuder, E. C. M. Wat zijn dat, kinderen? <i>Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam</i> , 1973; 144 bladzijden, prijs f 19,50.	3	1	0	2	3	2	1	2	3	2
Spock, B. Baby- en kinderverzorging. <i>Contact, Amsterdam</i> , 1968; 541 bladzijden, prijs f 34,50.	3	1	1	2	3	1	2	1	3	3
7 Genotmiddelen										
<i>Opgenomen in de patiëntenbibliotheek</i>										
Halhuber, C. Van roker tot niet roker. <i>Helmond/Orion, Helmond/Brugge</i> , 1978; 88 bladzijden, prijs f 19,90.	3	3	1	3	3	3	3	1	3	1
Kessel, N. en H. Walton. Alcoholisme. <i>Meulenhoff, Amsterdam</i> , 1978; 166 bladzijden, prijs f 29,50. (Moeilijk en beschouwend)	3	2	0	2	3	3	1	3	3	2
Ree, F. van. Drugs. <i>Spectrum, Utrecht/Antwerpen</i> , 1974; 261 bladzijden, prijs f 7,25.	3	2	1	3	3	3	2	2	3	3
Wolffers, I. Verslaving. <i>Ambo, Baarn</i> , 1979; 144 bladzijden, prijs f 14,50.										
8 Voedingsvoorschriften en diëten										
<i>Opgenomen in de patiëntenbibliotheek</i>										
Buurke, B. en M. Lim. Smakelijk diëten voor de slanke lijn. <i>Luitingh, Laren N.H.</i> , 1976; 80 bladzijden, prijs f 9,90.	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3
Buurke, B. en M. Lim. Smakelijk diëten voor diabeten. <i>Luitingh, Laren N.H.</i> , 1976; 96 bladzijden, prijs f 9,90.	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3
Buurke, B. en M. Lim. Smakelijk diëten voor uw hart. <i>Luitingh, Laren N.H.</i> , 1976; 95 bladzijden, prijs f 9,90.	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3
Buurke, B. en M. Lim. Smakelijk diëten zonder zout. <i>Luitingh, Laren N.H.</i> , 1976; 91 bladzijden, prijs f 9,90.	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3
Franke, R. Modern dieet bij darmtraagheid. <i>Elsevier, Amsterdam</i> , 1977; 63 bladzijden, prijs f 11,50.	3	3	2	3	3	3	3	1	3	2

Titels	MI	GI	Le	Me	Vo	MR	Ui	Gi	Ta	Pr
Franke, R. Modern dieet voor aandoeningen van gal en lever. <i>Elsevier, Amsterdam</i> , 1977; 61 bladzijden, prijs f 11,50.	3	3	2	3	3	3	3	1	3	2
Hartog, C. den. Gezonde voeding, gezonde mensen. <i>Spectrum, Utrecht/Antwerpen</i> , 1972; 138 bladzijden, prijs f 4,50.	3	2	1	3	2	3	3	1	3	3
<i>Niet opgenomen in de patiëntenbibliotheek</i>										
Holthausen, H. Lekker koken zonder vet. <i>Sijthoff, Leiden</i> , 1976; 132 bladzijden, prijs f 14,90. (Weinig informatie over het dieet)	3	3	1	3	2	3	3	1	3	3
Holthausen, H. Lekker koken zonder zout. <i>Sijthoff, Leiden</i> , 1976; 152 bladzijden, prijs f 14,90. (Weinig informatie over het dieet)	3	3	2	3	2	3	3	1	3	3
Stillman, I. M. en S. S. Baker. Vermageren in zeven dagen volgens het doktersdieet. <i>Bosch & Keuning, Baarn</i> , 1968; 128 bladzijden, prijs f 7,50.	3	1	1	3	2	3	1	2	3	3
Stuit, M., Zoutarme menu's. <i>Van Dishoeck, Bussum</i> , 1972; 141 bladzijden, prijs f 16,50. (Weinig informatie over het dieet)	3	3	2	3	2	3	3	2	3	3
9 Oud worden										
<i>Opgenomen in de patiëntenbibliotheek:</i>										
Dobbelsteen, R. van den. „Oud”. Gesprekken met oudere mensen. <i>Meulenhoff, Amsterdam</i> , 1979; 120 bladzijden, prijs f 15,-.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2
Freezer, H., Leven met de jaren. <i>Gottmer, Haarlem</i> , 1978; 166 bladzijden, prijs f 24,90. (Praktische gids)	3	3	1	3	3	3	3	3	3	2
<i>Niet opgenomen in de patiëntenbibliotheek</i>										
Jaszmann, L. Op weg naar een nieuwe levensfase. <i>Van Loghum Slaterus, Arnhem</i> , 1970; 249 bladzijden, prijs f 27,50.	3	2	0	1	2	3	1	2	2	3
Munnichs, J. Voorzieningen voor ouderen: visie op ouderdom. <i>Van Loghum Slaterus, Deventer</i> , 1978; 70 bladzijden, prijs f 13,-. (Voor hulpverleners)	3	2	1	2	3	3	2	3	3	2
Tempelman, C. Identiteit en identiteitsproblemen bij ouder wordende mensen. <i>Van Loghum Slaterus, Deventer</i> , 1975; 36 bladzijden, prijs f 8,40. (Voor hulpverleners)	3	2	0	1	3	3	1	2	3	1
10 Diversen										
<i>Opgenomen in de patiëntenbibliotheek:</i>										
Dijk, P. van en H. de Haan. Niet-universitaire geneeswijzen, <i>Ankh Hermes/Intermediair, Deventer/Amsterdam</i> , 1978; 119 bladzijden, prijs f 19,50.	3	3	0	3	3	3	3	2	3	2
Forceville-van Rossum, J. Dagen van na-bestaan. <i>Ambo, Baarn</i> , 1978; 80 bladzijden, prijs f 10,-. (Dagboek van een rouwproces)	3	3	2	3	3	3	2	1	3	2
Vismans, J. B. M. Over geneesmiddelen gesproken . . . weet u hoe ze werken? <i>De Tijdstroom, Lochem</i> , 1975; 128 bladzijden, prijs f 13,50.	3	3	1	3	3	3	3	2	2	3
Wolffers, I. Een eindje meelopen. <i>Ambo, Baarn</i> , 1977; 127 bladzijden, prijs f 12,50. (Boekje over stervensbegeleiding)	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3
Wolffers, I. Medicijnen. <i>Bert Bakker, Amsterdam</i> , 1979; 230 bladzijden, prijs f 20,-.	3	3	2	3	3	3	3	1	3	3
Wolffers, I. Medicijnen-strip. <i>Ambo, Baarn</i> , 1977; 119 bladzijden, prijs f 10,50.	3	3	1	2	3	3	3	1	3	3
<i>Niet opgenomen in de patiëntenbibliotheek:</i>										
Goudsmit, H. R. Adoptie in Nederland. <i>Vuga, Den Haag</i> , 1971; 270 bladzijden, prijs f 31,50. (Wel goed, maar erg moeilijk)	3	3	0	2	3	3	2	1	3	3
Graaf, H. de. Lekker niets doen? Vergeet het maar! <i>Callenbach, Nijkerk</i> , 1978; 63 bladzijden, prijs f 8,90. (Over werkelozen en arbeidsongeschikten)	3	2	2	3	1	3	2	1	3	2
Iterson, G. L. van, J. M. A. Kole en K. H. Noordhoff. Verslik u niet. <i>Kosmos, Amsterdam/Antwerpen</i> , 1978; 251 bladzijden, prijs f 24,90. (Handleiding voor het gebruik van medicijnen)	3	3	1	2	3	3	2	1	2	3
Kübler-Ross, E. Lessen voor levenden. <i>Ambo, Baarn</i> , 1972; 274 bladzijden, prijs f 15,50. (Voor de omgeving van de stervende)	3	3	2	2	3	2	2	1	3	3
Metz, W. Pijn, een teer punt. <i>Callenbach, Nijkerk</i> , 1975; 125 bladzijden, prijs f 22,50. (Voor hulpverleners, niet voor patiënten)	3	1	1	3	3	3	2	1	3	2
Zandvoort, W. J. F. Kinderen en de kinderbescherming. <i>Meulenhoff, Amsterdam</i> , 1978; 144 bladzijden, prijs f 19,50. (Voor hulpverleners)	3	1	1	2	3	3	3	3	3	2

Figuur 1. Voorbeeld van een auteurskaart.

Figuur 2. Voorbeeld van een kaart voor de arts.

Uitleensysteem

De uitleenadministratie bestaat uit auteurskaarten (figuur 1). Deze kaarten zitten in een plastic hoesje in de boeken. Bij het uitleen van een boek wordt op deze kaart de datum en de naam van de patiënt genoteerd; de huisarts houdt de kaart achter. Het voordeel hiervan is, dat de patiënt niet ziet wie het boek al eerder hebben gelezen.

Om de uitgeleende boeken terug te krijgen kan men twee systemen toepassen:

- bij het uitleen een klein bedrag door de patiënt laten betalen; dit wordt bij inlevering weer terugbetaald. Nadeel hiervan is de vereiste administratie;
- twee kaartjes met de titel en auteursnaam in het boek leggen. Bij het uitle-

nen blijft één kaartje in het boek zitten, het andere wordt op een speciaal schotje bevestigd en dit schotje wordt op de plaats van het boek in de kast gezet (figuren 2 en 3).

Materiaal is verkrijgbaar bij het Nederlands Bibliotheek en Lector Centrum, Taco Scheltemastraat 5, Den Haag; telefoon 070-264351.

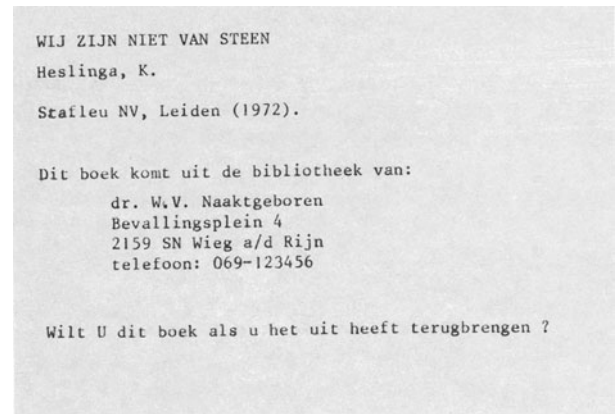
Het gebeurt dikwijls, dat boeken na korte tijd al niet meer bij de uitgever verkrijgbaar zijn. Soms is het echter mogelijk zo'n boek bij de openbare bibliotheek te lenen. In samenwerking met de plaatselijke bibliotheek zou de huisarts een regeling kunnen treffen, dat deze boeken via hem worden uitgeleend.

Naar onze mening moet de huisarts de boekjes persoonlijk aan de patiënt aanraden; bij een volgend bezoek kan hij dan een gesprek over het gelezene beginnen om zo eventueel gerezen vragen en problemen op te lossen.

Slotopmerkingen

Eerder werden ontwerpen voor een patiëntenbibliotheek gepubliceerd in (1962) *huisarts en wetenschap* 5, 341, (1967) *huisarts en wetenschap* 10, 303,

Figuur 3. Voorbeeld van een kaart voor de patiënt.

(1974) *huisarts en wetenschap* 17, 148 en (1977) *huisarts en wetenschap* 20, 231. Deze vijfde versie is aanwezig in het Leids Instituut voor Huisartsgeneeskunde, Wassenaarseweg 62, Leiden; telefoon 071-148333.

Tenslotte willen wij bedanken voor hun medewerking:

- mevrouw A. Bovenberg en mevrouw S. J. Simonis van het N.B.L.C. te Den Haag;
- mevrouw J. Dienske van boekhandel Kooyker te Leiden;
- mevrouw L. Stapel van de openbare bibliotheek te Leiden;
- de heer J. Vos van de vakgroep Nederlandse taal- en letterkunde te Leiden;
- de uitgeverijen die zo vriendelijk waren ons recensie-exemplaren ter beschikking te stellen;
- de medewerkers van het Leids Instituut voor Huisartsgeneeskunde.

Griffioen, J. Zeggen-schap. *Wolters Noordhoff, Groningen*, 1975.

Werff, F. C. van der. Hoe maak ik mijn geschriften leesbaar? *Nijgh & Van Dijkmar/Universitaire Pers, Rotterdam*, 1966

Deze lijst is bijgewerkt tot 31 juli 1979.